

kort & krachtig

leesvoer

Spelen op de basisschool

'Ten opzichte van de vakgebieden beeldende en audiovisuele vorming hangt om de dramatische vorming nog steeds een waas van geheimzinnigheid als het om vakinhouden gaat.' Dat schrijft Jan M. de Grauw in de inleiding op een mime-special die de Vereniging voor creativiteitsontwikkeling (VCO, Leidsestraat 8-10, 1017 PA Amsterdam) heeft uitgegeven in december vorig jaar. Het is vaak niet zo makkelijk vorm en inhoud te scheiden in de dramatische vorming, dus wat ons betreft zou je in het voorgaande citaat 'als het om vakinhouden gaat' kunnen weglaten. Iemand die veel doet om die geheimzinnigheid op te lossen in duidelijkheid is Marcel van Dijck, die dramatische vorming geeft aan de Gelderse Leer-
gangen in Nijmegen.

Jaren heeft hij, met zijn vrouw Ton Rosier, in de redactie gezeten van *Taal en teken*, het nog niet zo lang geleden opgeheven expressietijdschrift voor kleuter- en basisonderwijs. Wie de jaargangen daarvan doorkijkt, kan er allerlei heel concrete lessuggesties in vinden.

Bij de Toneelcentrale in Bussum is nu een nieuw boek van Marcel van Dijck en Ton Rosier verschenen, dat heet *Speel d'r eens mee: mogelijkheden van dramatisch spel als werkvorm in het basisonderwijs*.

Het boek bestaat uit drie afdelingen.

In de eerste afdeling vind je elementaire oefeningen waar de leerlingen hun dramatische vaardig-

heden mee kunnen ontwikkelen. Het woord *oefeningen* hoeft je niet af te schrikken, want alle oefeningen worden als *spel* aangeboden. Meestal staan doel en werkwijze er duidelijk bij aangegeven. Typerend voor Marcel van Dijck is dat hij je niet aan het handje neemt, maar een stroom van suggesties geeft, waar je uit kan kiezen of die je kan brengen op nieuwe ideeën die geschikt zijn voor de mensen waar jij mee werkt.

De tweede afdeling bevat mogelijkheden om met behulp van spel (maar ook met andere hulpmiddelen) verhalen te maken, en een aantal verhalen waar je een spel van kan maken waarmee je de werkelijkheid van die verhalen kan onderzoeken. In de derde afdeling vind je suggesties voor thematisch werken: Vrede met alle geweld, De krant, Dierendag, Vreemd, Man-vrouw.

Dit is een goede gelegenheid ook andere boeken van deze speldocenten te noemen. Als ze niet meer te koop zijn, vind je ze in de bibliotheek. Het zijn allemaal uitgaven van De Toneelcentrale (of het Instituut voor expressie) in Bussum.

Hallo Hippië van Ton Rosier bevat verhaaltjes over het mannetje Hippië met werksuggesties van Marcel van Dijck en anderen. Het is vooral geschikt voor leerlingen van 4-8 jaar. Verschenen in 1977.

Een handvol taal is een werkboek voor het basisonderwijs van Marcel van Dijck. Verschenen in 1978.

Van top tot teen to(t) taal, ook verschenen in 1978, staat boordevol oefeningen, speelimpulsen en speelopdrachten van Marcel van Dijck. Ze zijn geordend in de groepen adem-geluid-beweging, oefeningen met beeldassociaties, zintuigen en gevoeligheid, en speelimpulsen en spelopbouw. Geschikt voor allerlei groepen en leeftijden.

Dramatische expressie uit 1970 tenslotte bevat precies wat de ondertitel zegt: een reeks spelsuggesties. Marcel van Dijck spuit de ene suggestie na de andere. Een dun boekje dat je waarschijnlijk niet moet gebruiken als je pas begint met dramatische vorming.

Theorie biedt Marcel van Dijck nauwelijks, en als hij die biedt, zijn het meestal citaten van anderen. Wie dat een bezwaar vindt, zoekt de oefeningen bij de geschikte theorie. Oefeningen vind je genoeg bij Marcel en Ton.

Jeanette Noordijk
Materialenboek Alfabetisering
Rr-12, f 17,50 incl. verzendkosten

In het alfabetiseringswerk voor volwassenen zijn lagere schoolmethoden voor aanvankelijk lezen en schrijven niet zonder meer toepasbaar. Alleen al de teksten vormen een probleem. Dat iemand niet kan lezen en schrijven is nog geen reden om hem/haar teksten te geven die voor kinderen zijn geschreven. Bovendien heeft het gemis aan leesen schrijfaardigheid ook gevolgen voor het maatschappelijk leven. In het materialenboek wordt lesmateriaal gebundeld dat bij verschillende alfabetiseringscursussen gebruikt wordt. Uitgangspunt voor de samensteller was de mate waarin het materiaal aansluit bij de ervaringswereld van de volwassenen.

Deze publikatie is te bestellen door het vermelde bedrag (of een veelvoud daarvan) over te maken op gironummer 38 21 000 t.n.v. Penningmeester Stichting Studiecencentrum ncvo, Nieuweweg 4, Postbus 351, 3800 AJ Amersfoort, onder vermelding van het rapportnummer en het aantal exemplaren.

**Nieuwe editie van de Boek en Jeugd-
jeugdlektuurgids voor gezin en school**

De inleiding is dit keer een vraaggesprek van Jan Paul Bresser met Aart Staartjes die het betreurt dat er door de televisiemakers zo weinig aandacht wordt besteed aan kinderprogramma's. Daarna geeft de redactieraad in haar 'Aanzet tot verantwoording' inzicht in de selectiecriteria.

De gids is mooier geworden door de 15 illustraties van Silvester Brobbel en de gids is ook dikker geworden: 32 pagina's met titels zijn erbij gekomen. Bijna alle titelbeschrijvingen zijn herzien. De registers vindt u dit jaar achterin de gids. Verder is de indeling hetzelfde gebleven. Er is een indeling naar leeftijdsgroepen, van allerkleinsten tot voor de jeugd boven dertien jaar (de laatste groep kan natuurlijk zelf zijn keus maken uit deze gids).

Vervolgens is er een indeling naar interessegebied. Heeft een kind speciale belangstelling voor een bepaald onderwerp? Dan kan worden opgezocht wat er op dat gebied is verschenen, passend bij zijn of haar leeftijd. Uitgaande van de interessegebieden kunnen ook de bibliotheek en de boekhandel gericht adviseren. De vermelde boeken

zijn in de jeugdbibliotheken aanwezig en bij de boekhandel verkrijgbaar.

'Boek en Jeugd' is een onmisbare leidraad voor iedereen die zich bezighoudt met kinderen en boeken.

De gids is samengesteld in samenwerking tussen de CPNB (Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek) en het NBLC (Nederlands Bibliotheek en Lector Centrum). De editie '80/'81 is bij de boekhandel verkrijgbaar. De prijs bedraagt f 7,90.

Normaal? Functioneel?

Bundeling van een aantal documenten en fragmenten rond het gevleugeld begrip 'normaal-functioneel'

In deze reader heeft de afdeling vakdidactiek van het Nederlands aan de KU te Nijmegen een aantal artikelen, notulen van vergaderingen, brieven, etc. over het begrip NF bijeengebracht, met de bedoeling, aldus de inleiding, om het vage en goedkope gebruik van deze term te bestrijden en de lezers een middel in handen te geven om het eigen denken over het onderwijs te verhelderen en aan te scherpen.

De samenstellers hadden niet de pretentie om volledig te zijn; natuurlijk zijn wel alle 'klassieke' artikelen uit *Levende Talen* en *Moer* opgenomen. De bundel is te bestellen bij:

Afdeling Vakdidactiek, Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen; of telefonisch bij het secretariaat van de sectie Nederlands: 080 — 512048. Prijs f 7,85.

Projectboek 'Wonen en Werken'

Het INVRO-project, een samenwerkingsverband tussen het Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken te Nijmegen en het Polemologisch Instituut te Groningen, dat tot doel heeft mondiale vorming een vaste plaats te geven in het voortgezet onderwijs, heeft samen met docenten van het Merletcollege in Cuyk voor de brugklassen mavo-havo-vwo onderwijsmateriaal ontwikkeld rond het thema 'Wonen en Werken'. Dit materiaal, dat uitgebreide lesbeschrijvingen bevat van de lessen aardrijkskunde, biologie, geschiedenis, katechese, lichamelijke opvoeding, handvaardigheid en muziek, is tot stand gekomen in een project, waarin deze vakken samen 'Wonen en Werken' behandelden. Het project was opgesplitst in een gesloten (Vakgebonden) en een open (meer door de leer-

lingen in te vullen) fase.

Behalve uitgebreide beschrijvingen van gebeurtenissen in de klas wordt in het projectboek ook verslag gedaan van de wijze waarop het project is voorbereid. Verder zijn projectdoelstellingen en leerlingenenquêtes opgenomen, wordt de introductie en afsluiting van het project beschreven en worden didactische hulpmiddelen vermeld. Hieraan vooraf gaat een korte beschouwing over wonen en werken, in mondiaal perspectief. Getracht is ontwikkelingen en activiteiten zo te beschrijven en van commentaar te voorzien, dat ze herkenbaar zijn voor docenten op andere scholen die zelf met het plan rondlopen een project op te zetten.

De prijs van het projectboek 'Wonen en Werken' (losbladig, geperforeerd, 150 pag., geïllustreerd) bedraagt f 7,50. Te bestellen bij: INVRO-project, Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Bijleveldsingel 70, 6524 AE Nijmegen, tel. 080 — 515689.

Een op de praktijk gerichte cursus Turks

Binnenkort verschijnt bij het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum te Hoevelaken een uit het Duits vertaalde en voor de Nederlandse situatie bewerkte cursus Turks.

Deze cursus die oorspronkelijk in Duitsland ontwikkeld is door Duitse en Turkse leraren, is direct op de praktijk gericht, dat wil zeggen op de problemen van mensen die met leden van de Turkse gemeenschap (vaders, moeders, jeugdigen, kinderen) in Nederland in wat voor situatie dan ook in aanraking komen.

Met behulp van deze cursus kan men zich (in betrekkelijk korte tijd) eenvoudig Turks eigen maken om de vaak moeizame communicatie met deze groep van anderstaligen snel te verbeteren. We denken met deze cursus niet alleen aan onderwijsmensen die op schoolniveau met Turkse kinderen en jeugdigen moeten (kunnen) communiceren, maar eveneens aan mensen uit het welzijns- en vormingswerk; mensen die zich bezighouden met de opvang en begeleiding van de vaak geïsoleerde Turkse gezinnen (met name de moeders). Het cursusboek omvat ca 80 pagina's, terwijl het boek ondersteund wordt met een cassetteband waarop aanwijzingen voor de uitspraak van de Turkse taal. De prijs van de cursus wordt zo laag mogelijk gehouden en zal, mede afhankelijk van de aanvragen die het CPS bereiken, zo rond de

f 25,- liggen.

Belangstellenden kunnen op het cursusboek (en cassetteband) bij voorkeur schriftelijk intekenen bij: CPS, Postbus 30, 3870 CA Hoevelaken, secr. Planning en Evaluatie, tel. 03495 — 34214.

Kijkvoer

In samenwerking met het COC speelt de Nieuwe Komedie al voor het tweede jaar voor het voortgezet onderwijs een project over homoseksualiteit.

Het begint met een 'les' van vijftig minuten over de geschiedenis van de discriminatie van homo's. Het is echt een les en zelfs een nogal pittige. In snel tempo krijgen de leerlingen een heleboel gegevens van twee acteurs te horen. Het is wel een leuke les doordat de acteurs bescheiden maar functioneel gebruik maken van theatrale middelen. Er is gelegenheid tot discussie na afloop en het COC zorgt voor voorlichtingsmateriaal, zodat de leerlingen niet hoeven te verzuipen in het vele dat ze te horen krijgen.

Deze les, die *Zwarte schapen* heet, is een verplichte inleiding tot de voorstelling van *La vie en rose*. Dat stuk gaat voornamelijk over een vrien-denpaar waarvan er een verdacht wordt van moord op een jongetje 'omdat je die flikkers nou eenmaal toch niet kan vertrouwen'. Dat verhaal is de lijn waarlangs het publiek kennis maakt met een nichtenbar en het conflict in de homowereld tussen degenen die de voorkeur geven aan een 'veilig' isolement en degenen die de strijd willen aangaan met een wereld die alleen een hetero-norm erkent.

Ook na deze voorstelling is er weer discussie mogelijk. Dat die best wel nodig is, heb ik gemerkt bij de voorstellingen die ik gezien heb. Het denken over seksualiteit en de mogelijke varianten daarin is lang niet zo geëmancipeerd als sommigen van ons misschien wel hopen. Deze voorstelling kan weer een klein zetje geven in de goede richting.

De acteurs zijn alleen homofiele mannen. Wie nieuws over homofiele vrouwen verwacht, zal teleurgesteld worden. De acteurs zeggen, terecht, dat zij nu eenmaal geen vrouwen kunnen spelen. De voorstelling kost f 125,- (*Zwarte schapen*) plus f 850,- (*La vie en rose*). Het adres van de Nieuwe Komedie is Westduinweg 230, 2583 AJ Den Haag, tel. 070 — 547104.

Herman Heijermans

De Educatieve dienst van het Nederlands Theater Instituut geeft onderwijspakketten uit. Het eerste is in mei uitgekomen. Samensteller: Lou Hoefnagels heeft het gewijd aan *Herman Heijermans en zijn tijd*. Een pakket over kluchten van Bredero en tijdgenoten is in voorbereiding.

Het pakket over Heijermans bestaat uit tien affiches en een documentatieboek. Op elk affiche staan een aantal foto's die een aspect van Heijermans toelichten. Zo is er een gewijd aan de 'eerste stappen': reproducties van de affiches voor *Dora Kremer* en voor *Ahasverus*, het stuk waar Heijermans de kritiek mee om de tuin leidde, en portretten van Heijermans, maar ook van Ibsen en Hauptmann, door wie hij beïnvloed is. Andere affiches zijn gewijd aan *Op hoop van zegen*, de beroemde toneelleiders Willem Royaards en Eduard Verkade, toneelspeken toen en nu, en het eigen gezelschap van Heijermans.

Het documentatieboek bevat uitvoerige toelichtingen bij de reproducties en foto's die op de affiches staan. Dit materiaal kan je gebruiken als illustratie van literatuurlessen, je kan er ook een tentoonstellinkje van maken.

Verder bevat het biografische gegevens over Heijermans, Royaards en Verkade en een bronnenoverzicht. Het aardige van dat overzicht is dat het duidelijk aangeeft wat je wel of niet uit een bepaald boek kan halen. Behalve boeken noemt het instellingen als het Letterkundig museum en documentatiecentrum, het Instituut voor sociale geschiedenis en de bibliotheek van het Nederlands Theater Instituut, en films en geluidsbanden waarop werk van Heijermans staat.

Het boek besluit met een paar zinnige uitgangspunten voor werkstukken, bijvoorbeeld om *niet* een levensbeschrijving van Heijermans als onderwerp te nemen en *geen* onderwerp te nemen waarover je teveel zou moeten lezen. Onderwerpen die geopperd worden zijn: behandeling van één stuk (aandachtspunten voor de analyse van een toneelstuk staan ook in het boek), sociale misstanden waarop Heijermans inhaakte, de spanning tussen Heijermans socialisme en zijn kunstenaarschap, enz.

Het onderwijspakket kost f 50,-. Het adres van het Nederlands Theater Instituut is: Herengracht 166-168, 1016 BP Amsterdam, tel. 020 — 235104.

Er is nog meer met Heijermans aan de hand dit

jaar.

Theater gaat *Schakels* spelen, *De appel* maakt een Heijermansprogramma, Hans Hylkema is een film aan het maken over leven en werk van Heijermans, en *Amsterdams Volkstoneel* gaat onder regie van Jules Croiset *Uitkomst* spelen, het stuk over de zieke Jantje Banes en zijn zwanendroom, dat 'voor de eerste maal is opgevoerd en uitgeflo-ten te Amsterdam op 2 november 1907', zoals Heijermans bitter schrijft bij de gedrukte uitgave van het stuk. Het stuk is voor deze gelegenheid uitgebreid met liedjes.

Het Amsterdams Volkstoneel begint dit jaar ook met jongerenprojecten. Het eerste zal het korte blijspel *Buren* van Heijermans zijn, een blijspel waarin een piano en een harmonium een belangrijke rol spelen in de geluidsoverlast die buren elkaar aandoen. Lou Steenberghe heeft het naar deze tijd van nieuwbouwwijken toegeschreven. Het stuk wordt gevolgd door een discussie.

Er is ook nog een bejaardenproject met korte stukken van Heijermans en een keus uit zijn Falklandjes.

Inlichtingen bij het Amsterdams Volkstoneel, Jan Hanzenstraat 76, 1053 ST Amsterdam, tel. 020 — 189678/122547.

Ervaringsteksten

Bij de Anne Frankstichting noemen ze het 'ervaringsteksten': teksten waarin mensen persoonlijk verslag geven van hun ervaringen. Dat soort teksten geven de leerlingen vaak eerder de indruk dat het gegeven ook iets met hunzelf te maken heeft, dan afstandelijke teksten.

In Hengelo verschijnt een rijk geïllustreerd tijdschrift *Inslag, mensen uit de streek vertellen*. In het eerste nummer komen tientallen werknemers uit de textielindustrie aan het woord. Een voorbeeld:

'Nou, daar zaten twee heren in zo'n kamertje en daar kwam ik dus bij en ik stelde me voor en zij stelden zich voor. Toen begonnen ze dus te praten over Van Heek. Wanneer ik er was gekomen, hoe de werksfeer was, hè. Nou, je lult maar wat voor je gat fort. En die kerels luisterden wel. En ik kreeg een sigaret erbij. Nou en op een gegeven moment kwamen ze ter zake en zeiden van: "Moet je luisteren, we weten niet of je die wetten zo kent, maar in ieder geval ken je ze niet zoals wij. Je valt onder de WW. Dat heb je een tijdje gehad en dan val je onder ons, onder de WWV. Je

krijgt van die briefjes die je iedere veertien dagen moet invullen. Die kom je hier dan inleveren. De wachttijd is minimaal, want daar zit zoveel personeel. Dus het geld kun je hier bij de kassier afhalen. Dus dat is ook geen probleem." Ik ben er met veel schroom naar toe gegaan. Ik voelde me als een bedelaar als het ware, na al die jaren bij Van Heek.'

De redactie geeft alleen de verhalen van de mensen en onthoudt zich van commentaar. De illustraties geven een goede indruk van allerlei aspecten van het leven in de textiel.

Volgende nummers zullen gewijd zijn aan geld, energie, vrouwenbeweging en sport.

Voor vijf gulden op giro 4473515 van de penningmeester van stichting De Inslag in Hengelo (O) krijg je de twee nummers die nog in 1980 verschijnen. Losse nummers kosten drie gulden. De redactie is te bereiken bij Bertus Bolk, Nicolaasstraat 14, 7553 KZ Hengelo, tel. 05400 - 26970.

Taalspelletjes voor buitenlanders

De Stichting vluchtelingenwerk Nederland (SVN) heeft een *Taalspellenschrift* voor buitenlanders uitgegeven. Het bevat ruim honderd spelletjes die het Nederlands toegankelijker maken: visueel materiaal, woordspelletjes, puzzels, rollenspelen, rijmen, scrabble, strips, enz.

Het is bedoeld voor volwassenen, maar veel spelletjes kan je ook in het onderwijs voor buitenlandse kinderen gebruiken. Bestellen door f 20,- over te maken op giro 3964206 van SVN, Herengracht 6, Amsterdam.

Amnesty-project

Amnesty international heeft een scholenproject samengesteld voor kinderen van tien tot veertien. Het heet *Onschuldigen niet omheinen*, een leerlingenboekje kost vijftig cent, een lerarenboekje vijfenzeventig cent. Bestellen bij Amnesty, 3e Hugo de Grootstraat 7, 1052 IJ Amsterdam, tel 020 - 847905.

Impuls

tweemaandelijks tijdschrift voor een open scholengemeenschap

Uitg. Acco, Tiensestraat 134-136, Leuven, België

In nummer 1 van de 10e jaargang (oktober 1979) heeft R. Standaert het over Waardeverduidelijking of Values clarification. Hij legt uit dat daarmee een grote diversiteit van werkvormen bedoeld wordt waarmee de leraar zal trachten de leerlingen te leren zelfstandig onderzoek te gaan naar waarden, deze te exploreren en ernaar te leren handelen. De grondlegger, de Amerikaan, Louis Rath, constateerde (reeds in 1966) problemen bij jeugdigen door gemis aan waarden of door waardenverwarring, ontstaan door informatie-explosie. Het gaat er echter bij waardeverduidelijking niet om waarden over te dragen, maar wel een houding bij te brengen om waarden te leren onderzoeken en kritisch bekijken. Daarvoor bouwden de voorstanders van deze werkwijze een hele strategie uit die in zeven stadia verloopt. De steller van het vrij uitvoerige artikel wijdt verder uit over de houding van de leraar, het waardenblad (met voorbeeld), het waardenrooster, het publieke interview, de waardenschaal e.d. en besluit ook met kritische bedenkingen. Het toont dat deze aanpak in alle lessen en omstandigheden mogelijk is.

In nummer 2 (december 1979) geeft Michel Triest enkele praktijkervaringen. Hij werkte met het praktijkboek 'Naar eigen waarden' (Rotterdam, Lemniscaat) en heeft het vooral over het veranderend gedrag van zijn leerlingen. Jenny van Hoey heeft deze aanpak toegepast op de leesles en wel met een tekst uit Mistero Buffo. Fred van Laan probeerde de 'strategie 48' uit in zijn lessen Engels.

In nummer 4 (februari 1980) vertelt Ludo Sollie over zijn klaservaringen in een vierde jaar middelbaar onderwijs. Jef de Leeuw vond dat zijn leerlingen eerst opwarmingsoefeningen nodig hadden. En Fred Van Loon gebruikte leesteksten en geeft de vragen die hij bij die teksten stelde. De praktijkervaringen zijn zeer uiteenlopend en geven mede daardoor een kritische kijk op de theorie.